

מתניתין

צט-א שנינו במשנה: טבול יום ומחוסר כפורים אינן חולקין בקדשים. אונן אינו חולק לאכול לערב:

ודנה הגמרא: **מנא הני מילי**, שאינם חולקים בקדשים? (1)

אמר פירש ריש לקיש: **דאמר קרא** [ויקרא ו יט] בפרשת חטאת, "**הכהן המחטא אותה, יאכלנה**". לימד הכתוב כי רק **כהן המחטא** [הזורק את דם החטאת] **אוכל**. אבל כהן **שאינו מחטא, אינו אוכל**.

ומדייק ריש לקיש שאי אפשר לפרש את הדבר כפשוטו, (2) שהרי יש לתמוה: וכי **כללא הוא** שכל מי שלא עבד אינו נוטל חלק! ? והרי **משמרה** של כהנים **כולה**, (3) **דאין מחטאין**, שהרי אין כל בני המשמר זורקים את דם הקרבן אלא רק כהן אחד מהמשמר הוא שעובד בקרבן המתחלק,

ומכל מקום כל בני המשמר **אוכלין**? ! ובהכרח שיש לפרש כי **ראוי לחיטוי קאמרינן**, הראוי לחיטוי אוכל, שאינו ראוי לחיטוי אינו אוכל. אבל המשמרת כולה, שראויה כולה לחיטוי, אינה בכלל המיעוט.

ואין אתה יכול לומר שהכתוב בא למעט מאכילה את כל מי שאינו ראוי לחיטוי, שהרי **כהן קטן, דאינו ראוי לחיטוי** ומכל מקום **אוכל**? ! (4)

אלא בהכרח, **מאי "יאכלנה"**, שנתמעטו אלו שאינם ראויים לחיטוי? — **יחלקנה**. וכך דרשינן: כהן **הראוי לחיטוי**, הרי הוא חולק. אבל כהן **שאינו ראוי לחיטוי**, כגון טבול יום מחוסר כפורים ואונן, **אינו חולק**. וגם הקטן בכלל זה, שאם כי מותר הוא לאכול, הוא אינו חולק, אלא אוכל מחלק אביו.

הרי למדנו, שטבול יום מחוסר כפורים ואונן אינם חולקים בקדשים, כמבואר במשנתנו.

ואכתי מקשינן: (5) **הרי בעל מום, דאינו ראוי**

1. יש לעיין: והרי בסיפא של המשנה מביאה הגמרא פסוק "לכהן הזורק...!"? וראה מה שכתב בזה ב"חק נתן".

2. על פי רש"י לעיל צח ב ד"ה וכללא, שהכל הוא מדברי ריש לקיש.

3. יש להעיר בלשון הגמרא "משמרה כולה", כי אם לענין היתר אכילה הרי אין זה תלוי במשמרת אלא כל כהנים רשאים לאכול, ואם לענין חלוקה הרי לא כל המשמרה חולקת אלא בית האב העובד באותו יום, כמבואר ברמב"ם מעשה הקרבנות י יד].

4. קטן פסול לעבודה, כמבואר בחולין כד ב משום שנאמר [ויקרא כא יז]: "איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלהיו", ולמדנו: איש מקריב ולא קטן; אבל אוכל הוא בקדשים, שהרי נתמעט מחלוקה מדכתיב [ויקרא ז י]: "וכל מנחה, לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו", ומבואר במנחות עג א: איש חולק ואין קטן חולק, וממילא למדנו שהוא אוכל; ועוד, שהרי נאמר גבי חלוקת קדשים [ויקרא ו כב, ועוד]: "כל זכר" ונתרבו גם הקטנים; רש"י.

5. יש להסתפק: אם המשך הגמרא אף הוא מדברי ריש לקיש, או דברי הגמרא הם.

מכדי, הרי מאי "יאכלנה"? בהכרח שהכוונה היא "יחלקנה", וכפי שנתבאר לעיל. ואם כן ליכתוב רחמנא "יחלקנה". מאי "יאכלנה", למה אמרה תורה "יאכלנה"? אלא שמע מינה, להשמיענו בא הכתוב: ראוי לאכילה חולק, שאינו ראוי לאכילה, כגון טבול יום, אינו חולק. (7)

בעי ריש לקיש: בעל מום שריבתה אותו התורה לחלוקה אף על פי שאינו ראוי לחיטוי, והוא טמא שאינו חולק בקדשים, מהו שיחלקו לו?

וצדדי הספק הם:

כיון דבעל מום הרי לא חזי [אינו ראוי לחיטוי], ומכל מקום רחמנא רבייה, אם כן, לא שנא, אין זה משנה שהוא גם טמא, כי מזה לי בעל מום לבד, ומזה לי בעל מום והוא טמא, בין כך ובין כך יש לרבותו.

או דילמא, רק כהן הראוי לאכול, חולק. אבל כהן שאינו ראוי לאכילה, כגון זה שהוא טמא, אינו חולק?

אמר רבה: תא שמע מהא דתניא: כהן גדול מקריב אונן שלא כשאר כהנים שאין מקריבים כשהם אוננים, ואולם אינו אוכל, ואינו חולק לערב כשאר כהנים אוננים,

הרי שמע מינה ממה שכהן גדול אינו חולק,

לחיטוי ומכל מקום חולק, וכמפורש במשנתנו?!

ומשנינן: לפיכך חולק בעל מום, כי רחמנא רבייה [התורה ריבתה אותו] לחלוקה בפירוש, שנאמר [ויקרא ו' כב] בפרשת חטאת, "כל זכר בכהנים יאכל אותה", ולכך אמר הכתוב "כל זכר", לרבות בעל מום, שגם הוא חולק בקדשים, וכמבואר לקמן קב א.

ומקשינן: ואימא "כל זכר" לא בא לרבות בעל מום אלא לרבות טבול יום שחולק בקדשים לאכול בערב?!

ומשנינן: מסתברא, בעל מום הוה ליה לרבוויי, שכן אוכל [ראוי הוא לאכול], תאמר בטבול יום שאסור לאכול. (6)

ומקשינן: אדרבה! טבול יום הוה ליה לרבוויי [היה לנו לרבות], דלאורתא מיהת חזי לחיטוי [הרי לערב יהא ראוי לחיטוי], תאמר בבעל מום שאף לערב לא יהא ראוי לחיטוי?!

ומשנינן: השתא, מיהא, הא לא חזי טבול יום לחיטוי. ומה שלערב יהא ראוי לחיטוי אינו מוסיף, ואדרבה מסתבר יותר לרבות את בעל המום, כיון שראוי עכשיו לאכילה.

רב יוסף אמר טעם אחר מדוע אי אפשר לרבות טבול יום לחלוקה:

6. כתב ב"זבח תודה" [במשנה]: ונראה, שהוא הדין דאיתרבי מהאי קרא שארי פסולין לעבודה, כגון שתויי יין ופרועי ראש, אף על גב דשתויי יין אינם ראויים לעבודה עד שיפוג יינם, ופרועי ראש מחוסרי מעשה הם ודמו למחוסר כפורים,

7. ראה תוספת ביאור בדברי רב יוסף, בהערה בהמשך הסוגיא.

ציבור שהותרה טומאה אצלם, נמו מחטא הוא, ואם כן חולק הוא,

או דילמא, כהן הראוי לאכילה הוא שחולק, אבל כהן שאין ראוי לאכילה, אינו חולק?

אמר רבינא: תא שמע ממה ששנינו: כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, ואינו חולק לאכול לערב.

שמע מינה: ראוי לאכילה בעיניו, וכמבואר לעיל.

ומסקינן: אכן שמע מינה.

שנינו במשנה: אונן נוגע, ואינו מקריב:

ומקשינן: וכי אונן נוגע בקדשים! ?

ורמינהי סתירה לכאורה ממשנה בחגיגה כא א:

אף שראוי הוא לחיטוי, כי ראוי לאכילה בעיניו, ואין הדין תלוי בראוי לחיטוי. ואם כן, אין לומר כיון שבעל מום חולק הוא הדין שיחולק כשהוא טמא, כי בעל מום חולק משום שהוא ראוי לאכילה ולא איכפת לן במה שאינו ראוי לחיטוי, אך כשהוא טמא ואינו ראוי לאכילה, מניין לנו שיחולק. (8)

ומסקינן: אכן שמע מינה שבעל מום טמא אינו חולק.

בעי רב אשיעיא: טמא [טבול יום או מחוסר כפורים] בקרבנות ציבור, הדוחים את הטומאה, וראוי אף הטמא לחיטוי אך לא לאכילה, מהו שיחלקו לו לאכול לכשייטהר? (9)

וצדדי הספק הם:

מי אמרינן: "כהן המחטא" אמר רחמנא שהוא חולק בקדשים, והאי, טמא בקרבנות

8. נתבאר על פי רש"י, שכתב: אלמא, אף על גב דקרינן [בכהן גדול] "המחטא אותה", לא פליג, דעיקר חלוקה באכילה תלי מדאפקה רחמנא בלשון אכילה [וכדברי רב יוסף], הלכך, מאן דמייתי ראייה מבעל מום קודם טומאה, דפליג אף על גב דאין ראוי לחיטוי, ומההיא טעמא בעית לרבוויי אף לאחר טומאה — לאו ראייה היא, דבראוי לאכילה תלוי ולא בראוי לחיטוי, ובעל מום בלא טומאה ראוי לאכילה הוא.

וראה עוד בלשון רש"י במשנה "טבול יום ומחוסר כפורים, הואיל ואין ראויין לאכילה אינן חולקין לאכול לערב", הרי שתלה רש"י דין טבול יום ומחוסר כפורים במה שאינם ראויים לאכילה, ולא במה שאינם ראויים לחיטוי, והיינו

כדבריו כאן; וראה לשון הרע"ב במשנה. וראה גם בלשון הרמב"ם [מעשה הקרבנות יט]: כל הראוי לאכילת הקדשים בשעת הקרבן חולק לאכול, וכל שאינו ראוי לאכול בשעת העבודה אף על פי שהוא ראוי לעבודה, והרי הוא ראוי לאכול לערב, אינו חולק כדי להניח חלקו לערב; כיצד: טבול יום ומחוסר כפורים אינן חולקין לאכול לערב.

9. כתב רש"י: בקרבן ציבור שהקריבוהו טהורים קא מיבעיא ליה ... אבל הקריבוהו טמאין לא מיבעי לן, שהרי אינו נאכל, דקימא לן בכיצד צולין [פסחים עו ב]: קרבנות ציבור באין בטומאה, אבל אינן נאכלין. ומבוארת מכאן שיטת רש"י בביאור אותה

אונן ומחוסר כיפורים שהביא כפרתו ונטהר לגמרי מן התורה, הרי אלו צריכים מדרבנן טבילה תחילה כדי להתירם לקודש, אבל לא לתרומה, (10)

הרי מבואר שהאונן טעון טבילה, ואינו מותר ליגע בקדשים! (11)

אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן: לא קשיא:

כאן, במשנתנו, בשכבר טבל בתוך זמן אנינותו.

כאן, במשנה בחגיגה, בשלא טבל בתוך זמן אנינותו.

ומקשינן: וכי טבל בתוך זמן אנינותו מאי הוי [מה תועלת יש בזה], הא הדרא עליה אנינות, כלומר, הרי אף לאחר שטבל עדיין הוא אונן, ואין טבילה מועלת לו אלא אם יטבול לאחר שתסתיים אנינותו, ואם כן, משנתנו העוסקת במי שלא נסתיימה אנינותו, אכתי תיקשי: למה מותר הוא ליגע בקדשים!?

דהרי אמר רבה בר רב הונא: אונן שטבל קודם שנסתיימה אנינותו, אנינותו חוזרת עליו, כלומר, לא הועיל בטבילתו, לפי שעדיין אונן הוא.

אלא, (12) לא קשיא:

הא, דחגיגה, מדובר בכגון דאסח דעתיה [הסיח דעתו] משמירת גופו מן הטומאה, מאחר שבלאו הכי אסור הוא בקדשים מפני אנינותו, והיסח הדעת הרי פוסל בקדשים. (13)

הא, משנתנו, בכגון דלא אסח דעתיה.

ומקשינן: אם מדברת המשנה בחגיגה בכגון שהסיח דעתו, תיקשי: היסח הדעת, הלוא אף הזאת שלישי ושביעי, כטמא מת, בעי, ולא די לו בטבילה!?

דאמר רבי יוסטאי ברבי מתון אמר רבי יוחנן: היסח הדעת צריך הזאת שלישי ושביעי,

ואם כן בהכרח, שהאונן אסור אף כשאין ידוע לו שהסיח דעתו, ומשום חששא שמא

משנה, שקרבן הקרב בטומאה אינו נאכל אפילו לטהורים, ואפילו כשהבשר בטהרתו; ואולם אין הדברים מסכמים על כל הראשונים, ראה בחידושי מרן רי"ז הלוי בפרשת בהעלותך; וראה עוד בהערות שב"חברותא" על המשנה בפסחים שם.

10. בקושייתה סברה הגמרא, שהטעינוהו טבילה אף לנגיעת קודש, ומשום הכי מקשינן על משנתנו; ומיהו לקמן מסיקה הגמרא שאין האונן טעון טבילה אלא לאכילה, ומיישבת בזה הגמרא את משנתנו.

11. הטעם מבואר בחגיגה כד ב: כיון דעד

האידינא הוּו אסירי, אצרכינהו רבנן טבילה [כיון שהיו אסורים באכילת קדשים עד עתה, הצריכום חכמים טבילה תחילה]; ובמאירי שם ביאר טעם זה: כיון שיש לחוש שמא באותו זמן שנאסר בקדשים הסיח דעתו משמירת טהרתו, ונטמא.

12. כן היא גירסת רש"י, וכן היא הפשטות שתירוקן אחר הוא, ושוב אין צריך לפרש את משנתנו בשטבל; ואולם התוספות אינם גורסים "אלא", וראה ביאור שיטתם ב"חק נתן".

13. ואם תאמר: לפי סברת הגמרא כאן, שאין אונן חייב בטבילה אלא כשידוע לו שהסיח דעתו, אם כן למה נקטה המשנה "אונן", והרי

משנתנו!?

ועוד תיקשי: אם עוסקת המשנה בחגיגה בכגון שידוע לו שהסיח דעתו, הרי אפילו תרומה נמי אסור מלאכול, שהיחס הדעת פוסל אף לתרומה. ואילו המשנה בחגיגה אינה מחייבתו בטבילה אלא לקודש ולא לתרומה!?! אלא בהכרח שהמשנה עוסקת אף בלא היסח הדעת ידוע, ומכל מקום הטעינוהו בטילה, ואם כן תיקשי משנתנו!?

אמר רבי ירמיה: לעולם עוסקת המשנה במסכת חגיגה בכגון שידוע לו שהסיח דעתו, אלא שלא הסיח דעתו באופן שיחייב אותו הערב שמש ואף לא טבילה לתרומה, כי הכא במאי עסקינן, באומר: נשמרתי מדבר המטמאני טומאה דאורייתא שהיא טעונה הערב שמש, ואולם לא נשמרתי מדבר הפוסלני מדרבנן לאכילת קדשים⁽¹⁵⁾ ואינו מטעיני הערב שמש.⁽¹⁶⁾ ולכן, רק לקודש הוא טעון טבילה. ואף לקודש אינו טעון אלא טבילה ולא הערב שמש.⁽¹⁷⁾

ומקשינן: ומי איכא נטירותא לפלגא, וכי תיתכן שמירת טהרה שאינה שמירה גמורה, אלא לחצאין, ומאופן מסוים של טומאה,

הסיח דעתו, וכיון שאינו אלא חששא בעלמא, לא החמירו עליו כשאר היסח הדעת להצריכו הזאת שלישי ושביעי; ואם כן תיקשי משנתנו!?

ומשינין: לעולם אין האונן אסור אלא בכגון שהסיח דעתו, ומכל מקום לא קשיא:

הא, דבעינן הזאת שלישי ושביעי, בכגון דאסח דעתיה מטמא מת [מטומאת מת].

הא, דאונן צריך טבילה, בכגון דאסח דעתיה מטמא שרין [מטומאת שרין], אבל מטומאת מת לא הסיח את דעתו.

ואכתי מקשינן: טמא שרין, כלומר, גם אם נאמר שהמשנה בחגיגה עוסקת במי שידוע שהסיח דעתו מטומאת שרין בלבד, הרי גם יקשה: טמא מעליא הוא מדרבנן, ואפילו הערב שמש נמי בעי להיות מותר באכילת קדשים, ולא די לו בטבילה!?⁽¹⁴⁾

אלא בהכרח, שהמשנה בחגיגה עוסקת במי שאינו יודע שהסיח דעתו, אלא חששא בעלמא הוא, ולכן, לא החמירו חכמים להצריכו אף הערב שמש. ואם כן תיקשי

15. בתוספות מתבאר מה הוא הדבר הפוסלו לאכילת קודש בלבד.

16. פירוש, כיון שאונן אסור באכילת קדשים מסיח הוא דעתו מכל הנוגע לאכילת קודש, אבל בתרומה שמתר הוא בה אינו מסיח דעתו, ולכן נקטה המשנה בחגיגה "אונן" שכן הוא דרך האוננים; רש"י ותוספות.

17. כתב רש"י: שינויא דחיקא הוא, ולא מיתוקמא במסקנא הכי.

בכל מי שהסיח דעתו יהא הדין כן!?

יש לומר: נקטה המשנה "אונן", משום שרגיל הוא להסיח דעתו לפי שאינו ראוי לאכול; [ומיהו למסקנת הגמרא, אונן טובל גם אם אין ידוע לו שהסיח דעתו]; כן נראה לבאר על פי דברי התוספות בד"ה ה"ג.

14. כלומר, הערב שמש אחר הטבילה הוא צריך, ואונן שטובל כשמסתימת אנינותו צריך הוא עוד הערב שמש לאחריה.